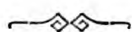

891.7905
LIN
V.2
107-8

НЕДРУКОВАНІ ВІРШІ Я. І. ЩОГОЛЕВА.

27-го мая минає рік, як зійшов у могилу наш письменник, що вмів винайти в занедбаній рідній мові живу течію, що не послухав „безумного ради“ і не ступив на ту зрадницьку стежку, по котрій пішло багато-багато наших сил і умів, що на хитромовну підлувату приказку московську: „рыба ищет, где глубже, а человек где лучше“, мав змогу відмовитись словами другого поета України:

Правда, мудрі — спасибі за раду!
Теплий кожух, тільки шкода,
Не на мене шитий.

Не так легко, як може здалеку здається, нам Українцям-Русинам бути навіть націоналістами, в змислі прихильників ідеї, а не то що вже свідомими що до національності Українцями. Правда, заслужити прозвище „хохломан“ або „українофіл“ дуже легко у нас: задля сього досить іноді вирватись з якимсь народнім словом, знати лише, що є традиційний поет Шевченко та вміти поєхистати на губах або побринькати на роялі: „Ой не ходи, Грицю, та на вечерниці“... І таких „філів“ та „манів“ може у нас і досить багато знайдець ся, особливо, коли додати до них ще тих субєктів, котрі за картяним столом, виходячи з бубнів, кличуть: „Я хахол“ або „ми Малоросси“ і т. д...

Та инакше і бути не може. В державі, де українська мова лічить ся за щось непотрібне, де з реготом кажуть, що є Гамлет „на хахолскомъ языкѣ“, де 90% людей, чуючи скаргу Українця на цензурні заборони та утиски, дивовижно підіймуть брови у гору і спитають зацікавленим голосом: „Хіба се все так?“ — в тій державі, кажу, можна і не дивуватись таким чудним річам, такому бракови родинно-національної честности навіть.

От тим-то і треба дорожити як найбільше тими людьми, котрі знаючи і чуючи все се, zostались вірними синами засьміяної батьківщини, не перестали бодай писати на тій мові, на котрій „добре лише лаятись“. Треба шанувати пам'ять тих, хто чесно умирав на раз вибраній дорозі, хто до кінця твердо і непохитно держався за свої національні переконання, за свої українські ідеали. А до таких і належав покійний Яків Іванович Щоголів...

Сї поезії, що ми оттут подаємо, не увійшли в обидва збірники творів Якова Івановича з різних причин: „Янгол смерти“ був написаний, коли збірник „Слобожанщина“ уже друкувався; останні — може через те, що сам д. Щоголів уважав їх непридатними.*) Але по смерті поета ми повинні збирати не лише усяку дрібницю, що була написана ним, а і те навіть усе, що так або інак тичилось його, бо через се будучому історикови літератури та культурної праці поодиноких робітників у різних галузях нашої цивілізації улекшить ся можливість ясно і вірно виобразити собі духову постать тієї або иньшої людини, того або иньшого поета та працівника. Та ще і те сказати: яке право маємо ми, сучасні люде, набираючись гідкого нам на словах цензурного духу, закривати від наших нащадків те, чим ми тепер живемо і дишемо? Такими, які ми є, повинні ставати ми на суд їх — ні кращими, ні гіршими. Як знати: може те, що ми тепер уважаємо за дрібязок та нікчемність, не таким здасть ся тим, хто прийде за нами; і навпаки — те, перед чим ми тепер прихиляємось, бачучи в ньому верх світу та правди — осьміють і закинуть наші онуки і правнуки.

Г. Хоткевич.

І. Вигадки.

Раз завернув я у суд подивитись,
Як воно будуть там люде судитись...
Вийшов судящий, на всіх позирнув,
Ретязь начеплює, губи надув;
Паличку мідну у каламар тиче,
Двох чоловіків до столика кличе.
Вилізло двоє якихсь розбишак:
Око в одного таке, як буряк,

*) Так, напр., поезія «Вигадки» складається, як ми тепер знаємо, з двох половин: першу ми подаємо нижче, друга-ж під заг. «Член», була вже друкована у «Вореклі» (стор. 71).

В другого вся покопирсана пика...
 Се воно значить: сї два чоловіка
 Добре горїлки в шинку потягли
 Та, полюбившись, до суду прийшли.
 Палець у лоб собі вставив судящий,
 Став підбирати закон підходящий.
 „Нї вже — він каже — не можна сього,
 Щоб дозволяв я побити кого!
 Ось три цїлкових я з вас поштрафую;
 Вплачуйте гроші, а то арештую!“
 От, кажу, добре, що судді оттак
 Учать ледачих таких розбишак:
 Жалко їм гроший в хазяйство давати,
 Так до судящих їх треба таскати!
 Вдруге в нас соли не стало на страву...

II. Янголь смерти.

Хто-б не був ти: сильний сьвіта,	Тая сила — янголь Божий,
Велет той, перед котрим	Як всі янголи Його:
Без привіта і одвіта	Духом смирний, видом гожий
Ми занедбано стоїм!	Вірний кмет Царя свого.

Хто-б не був ти: старець бідний,	Темним фльоресом повитий
Що не знає, на що й як	Поміж нами він літа,
Примостити в скринці мідний	Кладучи покою міти
Деся завгорений пятак!	На змовкаючі уста.

Хто-б не був ти: юнак сьмілий,	І говоре: як би жало
Зачарований кругом;	Те, яким я жалю вас,
Лада в шатї сніжно-білій,	Та вражати перестало —
Корунувана вінком.	Пожалїли-б ви пераз!

Не жахайте ся ви сили,	Я беру з землі нікчемність.
Що не знать в котрий час	Ту, що долею зовуть,
Налїтає від могили	І веду вас у таємність
Несподівано до нас.	Сьвіту иньшого, нїж тут.

То оману, то дурницю	Так літа посланець Божий
Нам малюнок написав,	З краю в край і день за днем,
Що таємну чарівницю	Той і люблячий і гожий,
Кістяком колись вражав.	Що на-тщє ми смертю звем.

III. Б а б а.

Здумало ся вражій бабі
 З мужа посьміятись —
 Почала вона до його
 Лізти та скіпатись.
 „Коли вже ти уродив ся
 Малим, як той стовбчик,
 Так признай ся, дідусенько,
 Що ти еси хлопчик.“
 Як признай ся та признай ся —
 Не дає спокою!
 Що тут дїдови робити
 З бабою такою?
 „А-ну, тебе, бабусенько!
 Кажу — не в'яжи ся.
 Нехай вже я буду й хлопчик,
 Тільки відчепи ся.“
 „А коли ти, дідусенько,
 Сам признавсь, що хлопчик,
 Так попробуй пострибати,
 Як ось той горобчик.
 Що хоч роби, а попробуй!
 А то удавлю ся,
 Або кинусь до полонки
 Та овсі втоплю ся!“
 „Що се — дума дідусенько —
 З бабою зробилось?
 Возьму вже йй пострибаю,
 Аби не втопилась.“
 Стрибнув дідусь і раз і два
 Та собі і скаче...
 Баба-ж тільки регочеть ся
 Та з сьміху аж плаче!

„Та годі вже тобі, дурню!
 Тільки нагадати —
 А то й справді, як той хлопчик,
 Ти вже й рад стрибати!
 Сидно, дїду, та що зробиш!
 Треба вже терпіти!
 Пішла баба у сарайчик
 Та й лягла спочити.
 Як проснулась, аж йй пити
 Хочеть ся до смерти.
 Іде вона до виходу —
 А виход запертий.
 „Пусти, дїду, поки тобі
 Не вибила ока!“
 — „Пушу, мила, коли скажеш,
 Що ти білобока!“
 „Нехай уже й білобока,
 Бодай ти сказив ся!
 Чого се ти так до мене
 Репяхом вчепив ся?“
 „Коли-ж се ти й сама кажеш,
 Що ти білобока,
 Так лїзь в гору, та он в дїрку
 Йй стрибни, як сорока!“
 Крутнула ся туди-сюди
 Та бачить, що треба
 Лізти в гору та стрибати
 На землю зпід неба.
 Стриба відтіль стара баба,
 Ноги перебила,
 Та вже тоді мужа свого
 Скакати не вчила.

IV. Плахта з оксамиту.

Хвалила ся сусїдам
 Своїм молодиця:
 Яка вона хороша,
 Яка білолиця.

Та лаяла мужика,
 Чим би то поганий:
 Як скаже що купити,
 То він неслухняний.

Надїну-ж я очіпок,
 На шию намисто
 Та й піду із молочком
 У город на місто.

Пороспродам молочко,
 Позбираю гроші,
 Куплю плахту з оксамиту
 Йй чоботи хороші.

Отсе старе поскидаю,
Виряжусь, як краля;
Нехай тоді старий каже —
„Се не наша Галя!“

Набрала ся молодиця
Глечиків чимало
Та з хутора тихесенько
Й почимчикувала.

Вже і город недалечко —
Все-б воно, як треба —
Тільки де взяла ся хмара:
Як захлющить з неба!

Як заблище, як ударе...
Жінка ізлякалась,
Спіткнула ся — та в калюжі
Так і розпласталась.

Нема того й молочка,
Нема й оксамиту,
Лежить моя сердега
Неначе убита.

Очунялась... дивуєть ся,
Що ось була біла,
А тепер така хороша,
Мов сажу трусила.

„Стрівай же ти, старий чорте!
Доберусь до хати —
Вставлю тобі окуляри,
Будеш мене знати!“

Збираюсь я з молочком,
А він і не писне —
Що то воно подієть ся,
Як вдаре та блисне!“

Ось і хутір. Хоче нишком
Наша молодиця
Прошмигнути — аж тут тая
На яру криниця.

А круг неї все з відрами
Жінки та дівчата...
Як вбачили, як тьохнули —
А вона до хати!

З того часу не можна їй
Вийти, хоч і вмига,
Бо як вийде — зараз хлопці:
„Плахта з оксамиту!“

